

กา การขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชุมชน ระดับจังหวัด¹

พงศ์ไพยม วาศภูติ
ปลัดกระทรวงมหาดไทย

เกริ่นนำ

การสัมมนาครั้งนี้เป็นการขับเคลื่อนระเบียบวาระชุมชนระดับจังหวัดประจำปี 2551 กระทรวงมหาดไทยเองก็ทำหน้าที่ดูแลชุมชนเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว โดยกรมการพัฒนาชุมชนร่วมมือกับกรมที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมการปกครอง กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมโยธาธิการและผังเมือง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

¹ สรุปและเรียบเรียงจากการบรรยาย เรื่อง การขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชุมชนระดับจังหวัดประจำปี 2551 เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2551 ณ ห้องศรีวิภา โรงแรมทาวน์ อิน ทาวน์ กรุงเทพฯ จัดโดยสำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย

2 วารสารดำรงราชานุภาพ

ระเบียบวาระแห่งชุมชนเป็นเรื่องที่ต้องย่ำคิดย่ำทำอยู่เสมอ เพราะประเทศของเรามีจำนวนประชากรประมาณ 63 ล้านคน ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ชนบท ปัญหาที่พบอยู่เสมอคือ เรื่องการทำมาหากิน พื้นที่ทำกิน หนี้สิน โรคภัยไข้เจ็บ และการศึกษา ฉะนั้น การที่ผลักดันให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีก็ต้องอาศัยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องช่วยชี้นำ

ผมเชื่อว่า ประเทศที่จะเจริญคงไม่เจริญเพราะข้าราชการ แต่ต้องเจริญเพราะประชาชนมีความเข้มแข็ง มีความฉลาด รู้จักทำมาหากิน รู้จักรวมตัวกัน มีการช่วยเหลือกัน นี่คือนโยบายที่อยากเห็นในประเทศของเรา แต่ที่ผ่านมา ประชาชนจะมีลักษณะ **Passive** คือคอยรอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ ผมมานั่งนึกๆ ดู อาจจะเป็นความผิดของกระทรวงมหาดไทยก็ได้ เพราะตั้งแต่มีการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้เกิดกระทรวง ทบวง กรม ขึ้น และกระทรวงมหาดไทยก็เป็นกระทรวงที่สำคัญในการทำหน้าที่ดูแลประชาชนมาโดยตลอด เราอาจจะดูแลประชาชนดีเกินไป ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเขามีราชการคอยดูแล คอยให้ความช่วยเหลือ จนกระทั่งความสามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองเพื่อความถูกต้อง หรือทำให้ตัวเองรอดพ้น

จากสิ่งที่ไม่ดีต่างๆ หรือการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ในขณะที่เดียวกัน ภาคเอกชนหรือคนในเมืองเขาจะไม่ค่อยพึ่งราชการมากนัก เพราะเขามีความรู้ที่ดี มีฐานะทางเศรษฐกิจดี รู้จักพึ่งตนเองสูง โดยดูได้จากประชาชนในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานครจะไม่ค่อยรู้จักผู้ว่าราชการจังหวัด ผิดกับประชาชนที่อยู่ไกลออกไป โดยเฉพาะทางภาคอีสานซึ่งยังมีความยากจนอยู่คนเหล่านี้จะพึ่งพาราชการเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในปีงบประมาณ 2551 งบประมาณของกระทรวงมหาดไทยเมื่อตัดเป็นงบท้องถิ่น งบบุคลากร งบดำเนินงาน งบค่าใช้จ่ายแล้ว ก็เหลือเป็นงบลงทุนเพียงแค่ 3 - 4 พันล้านบาทเท่านั้น จะเห็นได้ว่าราชการเองก็มีปัญหา แล้วจะต้องดูแลประชาชนอีก ทำให้เหมือนเตี้ยอุ้มค่อม

บทบาทของราชการกับการดูแลประชาชน

ขณะนี้ ราชการยังคอยดูแลประชาชนเหมือนพ่อแม่สมัยโบราณ ซึ่งจะคอยทำทุกอย่างให้ลูก ลูกไม่ต้องทำอะไรเลย ทำให้เขาช่วยเหลือตัวเองไม่เก่ง ฉะนั้น ราชการควรจะต้องถอยออกมาดูแลประชาชนเหมือนเป็นพี่ชายพี่สาว เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ (regulator) เป็น

ผู้รักษาดินทาบ้านเมือง ระเบียบกฎหมาย (Law and Enforcer) เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และผู้สนับสนุน (Supporter) โดยจะต้องคอยให้ความรู้ ความช่วยเหลือ โดยส่งเสริมให้เขารวมตัวกันช่วยเหลือตัวเองในรูปของชุมชนเข้มแข็ง เพื่อลดภาระของหน่วยราชการ

การส่งเสริมให้เขาช่วยเหลือตัวเอง ไม่ใช่เป็นการปฏิเสธความรับผิดชอบในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ประชาชน แต่การบำบัดทุกข์บำรุงสุขต้องมีความพอดี ยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม เช่น การเลี้ยงลูกของฝรั่ง เมื่อลูกอยู่ในช่วงหัดรับประทานอาหาร เขาจะให้ลูกรับประทานอาหารเอง ในตอนแรกเด็กอาจจะตักอาหารเล่น ไม่ยอมทาน เขาก็ไม่ว่าอะไร พอถึงเวลา ก็เก็บ แล้วพาไปนอน เด็กจะเริ่มรู้สึกหิว เขาก็จะปล่อยให้หิว อาจจะให้แค่ดื่มน้ำ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ว่าเมื่อถึงเวลารับประทานอาหารก็ต้องทาน หรือเมื่อเด็กเริ่มหัดเดิน

เขาก็ปล่อยให้ลูกเดิน แม้จะหกล้มบ้าง เขาจะยืนดูแล้วบอกให้ลุกขึ้นเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างเด็กฝรั่งซึ่งมีความมั่นใจในตัวเองสูง แต่เด็กไทย จะมีความมั่นใจในตัวเองน้อยมาก

ท่านปรีชา บุตรศรี
อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน

ท่านมีความเห็นว่า ต้องให้ประชาชนเรียนรู้ถึงปัญหา เมื่อรู้ปัญหาแล้วก็จะนำไปสู่การแก้ไขที่ถูกต้องได้ และสำหรับเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานก็ต้องรับใส่เกล้าใส่กระหม่อมไว้ ฉะนั้น เรื่องชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนรวมตัว ชุมชนรู้ตัว รู้ปัญหาของตนเอง ก็เป็นเรื่องที่กระทรวงมหาดไทยอยากจะสนับสนุนให้เกิดการทำงานที่เป็นรูปธรรม หน่วยงานต่างๆ ก็ควรจะต้องทำงานในเชิงบูรณาการกัน มีการพูดคุยกันว่าจะทำอย่างไรให้ชุมชนเข้มแข็งและทำให้การรวมตัวขององค์กรประชาชนเป็นสาระ ที่ต้องพูดเรื่องนี้ก็เนื่องจากเมื่อดูจากเด็กที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยแล้ว ก็ยิ่งน่าเป็นห่วงเพราะผลคะแนนที่ได้ส่วนใหญ่ประมาณ 80 - 90% ของจำนวนเด็กจะได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 ยิ่งวิชาวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ สอบผ่านประมาณ 20% เท่านั้น ฉะนั้นเราจึงต้องคำนึงถึงเรื่องคุณภาพของคนให้มากขึ้น

ต่อไปทุกประเทศในโลกจะตัดสินกันที่คุณภาพของ “คน” ไม่ได้ตัดสินในด้านอื่น ๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ แต่ตัดสินว่าใครฉลาดกว่าใคร ตัวอย่างเช่น ประเทศสิงคโปร์มีพื้นที่ประมาณ 500 ตารางกิโลเมตร ใหญ่เท่ากับเกาะภูเก็ต แต่ไม่ว่าจะคะแนนทางด้านเศรษฐกิจ การค้าการลงทุน โดยเฉพาะเรื่องความโปร่งใส Good Governance เขาก็ได้คะแนนสูงทั้งสิ้น สมัยก่อนเขาสามารถมีโรงงานถลุงแร่ดีบุกได้ทั้ง ๆ ที่เขาไม่มีดีบุก เนื่องจากคนไทยลักลอบขนดีบุกไปสิงคโปร์เวลานี้น้ำมันก็เช่นกันเราก็ต้องซื้อจากสิงคโปร์หรือเรื่องปลาสวยงามก็เช่นเดียวกัน สิงคโปร์ก็เป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดในโลก ทั้ง ๆ ที่ไทยเป็นคนผลิตและผสมพันธุ์ปลาเอง ตอนที่สิงคโปร์จะแยกตัวมาจากมาเลเซีย ลีควนยูร้องไห้เสียใจมาก แต่เขาต้องแยกเนื่องจากคนเชื้อสายมาเลย์ไปทุบตีคนจีนเผาบ้านเขา เพราะอิจฉาที่เขารวยกว่า

ฉะนั้น ปัญหานี้จะไม่สามารถแก้ไขได้เลยหากคนไทยไม่มีคุณภาพ ช่วยตัวเองไม่เป็น วิเคราะห์ปัญหาไม่ได้ ไม่รู้ปัญหาไม่รู้จักเพิ่มรายได้ ไม่รู้จักลดรายจ่าย ไม่รู้จักหาโอกาส ข้าราชการเพียง 2 - 3 ล้านคนคงไม่สามารถจะพุงคนตั้ง 63 ล้านคนได้ คนไทยมักเป็นคนที่ชอบเกรงใจกันต่างคนต่างอยู่ ราชการต้องส่งเสริมให้เขารู้จักช่วยและพัฒนาตัวเองให้ได้ ผมเชื่อว่าคนไทยมีข้อดีและข้อเสียพอ ๆ กัน คือ

- 1) ไม่ค่อยมีระเบียบวินัย 2) ยกย่องคนดีไม่เก่ง เบื่อง่าย คนไหนก็ไม่เอาคนนี้ก็ไมเอา ชอบเป็นกบเลือกนาย 3) มีความกล้าหาญน้อยไม่ค่อยกล้าต่อสู้หรือเอาชนะอุปสรรค รู้จักแต่จะเอาตัวรอด ดูจากสุภาสิตไทยที่สอนไว้ เช่น รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด น้ำเชี่ยวอย่าเอาเรือไปขวาง หรือน้ำขึ้นให้รีบตัก เป็นต้น จะเห็นว่าล้นแล้วแต่สอนให้คนเห็นแก่ตัวมุ่งเอาตัวรอดทั้งนั้น ส่วนเสียซีพอย่าเสียสัตย์ก็เห็นเจ็บใจไปไม่รู้ว่าคุณเสียไปไหนหมด สำหรับเรื่องลูกเสียก็ขอฝากให้จังหวัดช่วยดูแลเรื่องการแต่งกายด้วย ผมเห็นเด็กผูกผ้าพันคอไม่เรียบร้อย วอคก็เกิ้ลห้อยลงมาที่สะดือ แต่ครูก็เห็นเป็นเรื่องปกติ
- 4) ชอบความสบาย หนักไม่เอา เบาไม่สู้ ผมเคยเจอคนที่ไม่มึงงานทำ ก็บอกว่าจะหาที่ดินให้ปลูกผัก ประมาณ 3 - 4 เดือนก็นำไปขายได้ แต่เขาบอกว่าช้า เร็วกว่านั้นไม่ได้หรือ จึงเห็นกันทั่วไปว่า คนไทยชอบอาชีพรับจ้างระยะสั้น ชอบกำเงินสดอาชีพที่ชอบทำกันมาก คือ ขับรถรับจ้าง
- 5) ไม่ช่วยกันดูแลต่อสู้สิ่งที่เป็นของส่วนรวม เช่น สาธารณสมบัติต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี

ในการที่เราจะขับเคลื่อนวาระชุมชน ผมเชื่อว่า ชุมชนที่จัดตั้งแล้วและมีความเข้มแข็งก็มาก แต่ชุมชนที่ยังไม่ได้จัดตั้งหรือจัดตั้งแล้วแต่ยังไม่เข้มแข็งก็มีไม่น้อย

เราจึงต้องไปส่งเสริมเขาและให้คิดว่าสิ่งที่กำลังทำนั้นเราไม่ได้ทำเพื่อเขา แต่เราทำเพื่อตัวเราเอง เพื่อชาติบ้านเมืองของเรา ก็จะทำให้มีกำลังใจในการทำงาน

แนวทางในการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชุมชนระดับจังหวัด

1. ให้จังหวัดทุกจังหวัดช่วยกันขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

2. ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในปีงบประมาณ 2551 ให้จัดตั้งจุดตัวอย่าง อย่างน้อยจังหวัดละ 1 แห่ง

3. สนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนชุมชนที่มีคุณภาพ

4. เน้นการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง

5. การบูรณาการ การทำงานในเชิงพื้นที่ (Area Approach)

การส่งเสริมชุมชนควรส่งเสริมให้ตรงกับความต้องการของชุมชนนั้น ๆ เพราะแต่ละชุมชนจะมีความสนใจไม่เหมือนกัน อย่าไปทำลายความสนใจของเขา แต่ควรส่งเสริมให้เขาสนใจอย่างมีประโยชน์ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความจริงเรื่องการแก้ไขปัญหาชุมชนเราก็กู้กันมาทุกปี

ซึ่งแต่ละปีนโยบายก็เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เนื่องจากเราต้องรับนโยบายจากฝ่ายการเมืองมาปฏิบัติสำหรับเรื่องยุทธศาสตร์ อยู่ดีมีสุขควรรีบเบิกจ่ายให้เสร็จสิ้น เพราะถ้ายังไม่ทำอะไรเขาจะให้หยุดไว้เรื่องชุมชนเข้มแข็ง ถ้าชุมชนรู้ปัญหา ก็จะได้นำเงินมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างถูกจุด คือเกาฏุกที่คั้น อธิปไตยกรมการปกครองบอกว่า ตอนนี้มีโครงการ SML กำลังทยอยเข้ามาเรื่อย ๆ ก็อยากให้มีการประชุมหมู่บ้านบ่อย ๆ ขอให้เร่งทำตามเป้าหมาย เพราะถ้าช้ากระทรวงมหาดไทยจะถูกตำหนิได้ นอกจากนี้ ก็ฝากให้ช่วยเรื่องปัญหาน้ำท่วมด้วย เพราะตรงไหนเคยน้ำท่วมก็ท่วมทุกปี อยากให้ดูแลด้วยควรต้องหาวิธีแก้ไขปัญหา ซึ่งกรมโยธาธิการและผังเมืองก็ออกแบบบ้านเป็นแพพอน้ำท่วมก็ลอยน้ำได้ ซึ่งก็ไม่ได้แพงกว่าบ้านปกติ และในยามที่น้ำมันแพง กระทรวงมหาดไทยก็ได้พิจารณาเรื่องการให้ข้าราชการส่วนหนึ่งทำงานที่บ้าน ซึ่งในส่วนกลางกำลังทดลองอยู่ แต่ต่างจังหวัดอาจจะยังไม่จำเป็น แต่ถ้าจะทดลองทำก็ไม่ว่ากัน ขอขอบคุณทุกท่านที่เดินทางมาร่วมสัมมนาในครั้งนี้ และขอให้กลับไปช่วยชาวบ้าน ช่วยชุมชนให้สามารถช่วยตัวเองให้พ้นภัยได้ และขอให้โชคดีเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพหลังการอบรม

